

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT AGRAR UNIVERSITETI**

**Qo‘lyozma huquqida
UDK: 338.43(48):379.83:**

JALILOV SHOXJAHON XOLBOZOR O‘G‘LINING

**O‘ZBEKISTONDA VINO(ENO) TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING
TASHKILIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH**

**08.00.05 — Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.04 — Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti**

**Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
ilmiy darajasini olish uchun yozilgan
DISSERTATSIYA**

**Ilmiy rahbar: Hasanov Shavkat Tursunkulovich
Iqtisodiyot fanlari doktori, professor**

Toshkent-2025

KIRISH (falsafa doktori (PhD) dissertatsiya annotatsiyasi)

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. XXI asrda iqtisodiyotni barqaror harakatga keltiruvchi soha sifatida baholanmoqda. Bu esa turizm sohasi bo'yicha turistik xizmatlari eksport va import bo'yicha jahon mahsuloti aylanmasida yetakchi uchinchi o'rinni egallaydi. Hozirgi vaqtda butun dunyo mamlakatlarida iqtisodiyotning no-ishlab chiqarish, xususan turizm sohasiga e'tibor yildan yilga ortib bormoqda. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini xarid qilish va sotishda bozor tamoyillarini keng joriy etish, sifat nazorati infratuzilmasini rivojlantirish, eksportni rag'batlantirish, maqsadli xalqaro bozorlarda raqobatbardosh, yuqori qo'shilgan qiymatli qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat tovarlari ishlab chiqarishni nazarda tutuvchi qulay agrobiznes muhitini va qo'shilgan qiymat zanjirini yaratishga ustuvor vazifalar sifatida e'tibor qaratilmoqda¹. Dunyoning ayrim mamlakatlarda turizm sohasi barqaror rivojlanish evaziga ularning yillik daromadlarining o'sish sur'ati 8-10 %ni tashkil etmoqda. Bu soha 2030 yilgacha xalqaro turistlar yiliga dunyo bo'yicha 3,3 %ga ko'payishi va ularning soni 1,8 mlrd kishini tashkil qilishi bashorat qilinmoqda². Bu esa turizm sohasining qanchalik darajada mamlakatlar iqtisodiyotini rivojlantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligidan dalolat beradi. Shuningdek, turizmning rivojlanishi natijasida transport, bozor infratuzilmasi, savdo-sotiq, oziq-ovqat tarmoqlari, qurilish, qishloq xo'jaligi, qishloq hududlari, hunarmandchilik va boshqa xizmat ko'rsatish tarmoqlari ham rivojlanib boradi. Global iqtisodiyotni modernizatsiyalash, xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning xalqaro raqobatbardoshligini ta'minlashda xizmatlar sohasining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lgan turizm xizmatlarini rivojlantirish masalasi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Dunyo mamlakatlari iqtisodiyotining rivojlanishida turizm xizmatlari yetakchi va tez rivojlanayotgan xizmat turlaridan biri bo'lib, u turistik manzilning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida hamda ma'naviy manfaatlarini oshirish imkoniyatlarni kengaytirimoqda. Rivojlangan va rivojlanayotgan ko'plab mamlakatlari iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirish maqsadida moddiy tovarlar

¹ Mirziyoyev SH.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. -T.: O'zbekiston, 2021. - 464 b.

² World Tourism Organization (UNWTO) Tourism highlights report. 2015 edition.

eksport qilinmasdan pul oqimlarini oshirish, hududiy rivojlanish jarayonlarini takomillashtirish, mahalliy aholisiga daromad keltiradigan faoliyatlarni salohiyatini oshirish orqali iqtisodiy potensialini yaxshilashlarining bir qismi sifatida turizmni xizmatlarini rivojlantirishga intilmoqda. Biroq, turizmdan real ravishda foyda olish uchun uning foydasi mahalliy hamjamiyatga tegishli bo'lishi kerak. Rivojlanayotgan mamlakatlarning aksariyatida qishloq aholisi turistik investitsiyalarning past darajasi va ularga yo'naltirilgan reklama aksiyalari tufayli turizmdan kamroq foyda oladi. Shu nuqtai nazardan, ko'plab ishlab chiqaruvchilar, qishloq xo'jaligi jamoalarining turmush darajasini rivojlantirish va turizm sohasining o'sib borayotgan talablari bilan bir qatorda, vinoturizm konsepsiyasi va uning qo'llanilishiga e'tibor berishmoqda.

O'zbekistonda turizm sohasiga mustaqillikning dastlabki kunlaridan katta e'tibor qaratilib, uning boshqarish tizimi yildan-yilga takomillashtirilib kelinmoqda va O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi "O'ZBEKISTON – 2030" Strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-son, 2016-yil 2-dekabrdagi "O'zbekiston Respublikasining turizm sohasini jadal rivojlantirishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-4861-son, 2019-yil 5-yanvardagi "O'zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5611-son, 2019-yil 23-sentabrdagi "O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020-2030 yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5853-son, 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son farmonlari va 2018-yil 7-fevraldagi "Ichki turizmni jadal rivojlantirishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3514-son, 2018-yil 8-avgustdagi "Hududlarning jadal ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishni ta'minlashga doir ustuvor chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-3182-son, 2022-yil 30-apreldagi "Ichki turizm xizmatlarini diversifikatsiya qilishga oid qo'shicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-232-son, 2023-yil 3-avgustdagi «2023 - 2026-yillarda uzumchilik va vinochilik sohasini yanada rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar to'g'risida»gi PQ-260-son qarorlari hamda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar

Mahkamasining 2016-yil 4-maydagi “Qishloq joylardagi aholiga servis xizmati ko‘rsatishni yaxshilashga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi 139-son, 2017-yil 30-iyundagi “2017-2019 yillarda Toshkent shahri va Toshkent viloyatining turizm salohiyatini jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 450-son, 2018-yil 7-avgustdagi “Oilaviy mehmon uylari faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida”gi 631-son, 2018-yil 29-noyabrdagi “Ko‘p tarmoqli fermer xo‘jaliklari reestrini shakllantirish va yuritish tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash to‘g‘risida”gi 972-son qarorlari hamda boshqa me‘yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni bajarishda mazkur dissertatsiya tadqiqotida muayyan darajada xizmat qiladi.

Tadqiqotning respublika fan va texnologiyalari rivojlanishining ustuvor yo‘nalishlariga mosligi. Mazkur dissertatsiya respublika fan va texnologiyalarini rivojlantirishning I. “Demokratik va huquqiy jamiyatni ma‘naviy-axloqiy va madaniy rivojlantirish, innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish» ustuvor yo‘nalishlariga muvofiq bajarilgan.

Muammoning o‘rganilganlik darajasi. Dunyo mamlakatlari iqtisodiyotining istiqbolli sohalaridan biriga aylanib borayotgan turizm sohasining nazariy va amaliy asoslari hamda uning qishloq xo‘jaligi bilan bog‘liq bo‘lgan turizm xizmatlarini rivojlantirishning ayrim nazariy va uslubiy muammolari Kathryn LaTour, Jeannie Cho Lee, Jocelyne Pérard, Gregory V. Jones, Ann C. Noble, Alison McIntos, B.Zanetti, M.Verrascina, F.Licciardo, G.Gargano, M.Sznajder, L.Prezezborska, F.Scrimgeour, C.G.Arroyo, C.Barbieri, S.R.Rich, T.N.Songkhla, B.Somboonsuke³lar kabi xorijlik olimlarning ilmiy ishlarida ko‘rib chiqilgan.

³ George E.W., Mair H., Reid D.G. Rural tourism development localism and cultural change. Canada. 2009. -289 p.; Viola K. (2025). Handbook of Wine Tourism. France. 181 p.; Annals of agricultural economics and rural development vol. 99 – no. 3. 2012.; Martha H. Ecotourism and Sustainable Development: who owns paradise? Book. 2nd ed. Island Press, Washington, USA. Chapter 1 & 5. 2008. 172 p.; Saurabh K.D. (2024). Routledge Handbook of Wine Tourism.; Richard M. (2024), The World of Wine - A Beginner’s Guide to Tasting and Pairing.; Steve Ch. (2017). Wine Tourism, Old World Wines, Europe.; Ana M.I. (2017). Ecotourism, agro-tourism and rural tourism in the Europe Union.; Colin M.H., Richard D. M. (2000). Wine tourism in the Mediterranean: A tool for restructuring and development. Italy. 445-465 pp.; Isabelle F. (2000). Wine tourism in France: A paradox. France. 66-80 pp.; Jetske V.W., Emmanuelle N. (2003). The Organization of Wine Tourism in France. 35-43 pp.; Donatella C.C. (2015). Wine tourism in Italy. 29-35 pp.

Qishloq hududlarida vinoturizmni barqaror rivojlantirish muammolarini xorijiy va MDH mamlakatlarining yetuk olimlari José Martínez-Falcó, Bartolomé Marco-Lajara va Eduardo Sánchez-García, Abel Duarte Alonso, Seng Kok, Seamus O'Brien, Charters & Ali-Knight, Vecchio & Annunziata, V.I. Kruzhilin, E.A. Luk'yanenko, A.D. Shabalin, L. Kathryn, Ch.L.Jeannie, P.Jocelyne, V.J.Gregory, C.N.Ann, M.Alison, A.D.Chudnovskiy, M.A.Jukova, M.A.Rindach, A.A.Kaganovich⁴lar o'z ilmiy tadqiqot ishlarida alohida e'tibor qaratgan.

Turizm xizmatlar bozorini rivojlantirish va uning ekoturizm, ziyorat turizmi, vinoturizm yo'nalishlarini kengaytirish hamda samaradorligini oshirish muammolari mamlakatimizning yetuk iqtisodchi olimlari, jumladan M.Q.Pardaev, I.S.Tuxliev, N.T.Tuxliev, G'X.Qudratov, X.M.Mamatqulov, M.A.Xoshimov, F.K.Kamilova, M.R.Usmonov, N.E.Ibadullaev, Sh.R.Fayzieva, M.P.Boltabaev, B.Sh.Safarov, O.X.Xamidov, A.A.Eshtaev, T.Doschanov, B.Ro'zmetov, B.Navruz-zoda, M.T.Alieva va A.N.Norchaev⁵larning ilmiy asarlarida yoritilgan.

⁴ Биржаков М.Б. Введение в туризм. -М.-СПб.: Невский фонд, 2000. -305 с.; Биржаков М.Б., Никифоров В.И. Индустрия туризма: ПЕРЕВОЗКИ. -М. -СПб.: Издательский дом Герда, 2007. -528 с.; Буйленко В.Ф. Туризм. Учебник. -Феникс, 2008. -416 с.; Боголюбов В.С. Экономика туризма. -М.: 2005. -151 б.; Горбылева З.М. Экономика туризма. -Учебник практ. пособие. -Минск. БГЭУ, 2007. -167 с.; Здоров А.Б. Экономика туризма. Учебник. -М.: Финансы и статистика, 2004. -127 с.; Сенин В.С. Организация международного туризма: Учебник. -2-е изд., перераб. и доп. -М.: Финансы и статистика, 2003. -400 с.; Лойко О.Т. Туризм и гостиничное хозяйство. Учебное пособие. -Томск, ТПУ, 2005. -152 с.; Чудновский А.Д., Жукова М.А., Сенин В.С. Управление индустрией туризма: учеб. пособ. 2-е изд., -М.: КНОРУС, 2005. -448 с.; Рындач М.А. Винный туризм как инструмент развития сельских территорий. Экономика: вчера, сегодня, завтра. 2016. № 3. 68-79 с.; Каганович А.А. Винный туризм в развитии сельских территорий (на примере Кранадарской край). Вестник Санкт-Петербургского государственного экономического университета. 2015. № 4 (94). 66-70 с.

⁵ Пардаев М.К., Атабаев Р. Туристтик ресурсларни тахлил қилиш ва баҳолаш. Маърузалар курси. -Самарқанд, СамИСИ, 2006. -137 б.; Пардаев М.К., Атабаев Р., Пардаев Б.Р. Туризм соҳасини ривожлантириш имкониятлари. Рисола. -Т.: Fan va texnologiya, 2007. -28 б.; Пардаев М.К. ва бошқалар. Турфирмалар молиявий хўжалик фаолияти таҳлили. Маърузалар курси. -Самарқанд, СамИСИ, 2011.-216 б.; Тухлиев И.С., Пардаев М.К. Туризм бозорининг шаклланиши, ривожланиши ва ўзига хос хусусиятлари. -Т.: Ноширлик ёғдуси, 2010. -74 б.; Тухлиев И.С., Ҳайитбоев Р., Ибодуллаев Н.Э., Амриддинова Р.С. Туризм асослари. Ўқув қўлланма. -Самарқанд: СамИСИ, 2010. -272 б.; Тухлиев И.С., Қудратов Ғ.Х., Пардаев М.К. Туризмни режалаштириш. Дарслик. -Т.: Иқтисод-молия, 2010. -264 б.; Tuxliyev I.S., Abduxamidov S.A. Turizm: nazariya va amaliyot. Darslik (Uchinchi nashr) -Т.: «Fan va texnologiyalar nashriyot-matbaa uyi», 2021. -424 б.; Тухлиев Н.Т., Абдуллаева Т. Менежмент и организация бизнеса в Республике Узбекистана. -Т.: ГНИ, 2006. -368 с.; Тухлиев Н., Абдуллаева Т. Национальные модели развития туризма. -Т.: 2006. -424 с.; Тухлиев Н., Таксанов А. Экономика большого туризма. -Т., 2001. -208 с.; Тухлиев Н., Абдуллаева Т. Услуги, технологии и продукты в туризме. -Т.: Гос. Науч. Изд-во Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2009. -624 с.; Тухлиев Н., Абдуллаева Т. Формальности в системе в туризме Республики Узбекистоан. -Т.: Гос. Науч. Изд-во Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2007 -504 с.; Маматкулов Х.М. Туризм инфратузилмаси. Маъруза курси. -Самарқанд, СамИСИ, 2009. -256 б.; Маматкулов Х.М., Бектемиров А.Б., Тухлиев И.С., Норчаев А.И. Халқаро туризм. Дарслик. -Т.: Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти, 2009. -192 б.; Маматкулов Х.М. Туризм ва сервисга оид изоҳли лўғат. -Самарқанд, СамИСИ, 2010. -362 б.; Ҳошимов М.А. Ўзбекистон экологик туризми. Монография. -Самарқанд, Зарафшон нашриёти ДҚ, 2009. -220 б.; Камилова Ф.К., Камилов З.К. Халқаро туризм бозори. Ўқув қўлланма. -Т.: Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти, 2011. -143 б.; Усмонов М.Р.

Yuqoridagi xorijlik va mamlakatimiz olimlarning turizm xizmatlar sohasidagi ilmiy izlanishlarining sohaning bugungi kundagi rivojlanishidagi ulkan hissalarini inobatga olgan holda, bozor iqtisodiyoti sharoitida, xususan, hozirgi iqtisodiyotni modernizatsiyalash bosqichi talablari doirasida qishloq hududlarini va shu bilan birgalikda agrar sohada vinoturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari va samaradorligini oshirish masalalari chuqur va keng ko‘lamda alohida tadqiq etilmagan.

Mamlakatimizda, ayniqsa uning qishloq hududlarida vinoturizm sohasi o‘ziga xos xususiyatlari bilan ajralib turadi. Ammo qishloq hududlarda vinoturizm xizmatlarini rivojlantirish uchun uning o‘ziga xos jihatlarini belgilash, ularni guruhlash, turizm ob’ektlarini tahlil qilish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish imkoniyatlari aniqlash masalalari bugungi kunda ob’ektiv zaruratga aylandi. Bular, o‘z navbatida qishloq hududlarida vinoturizm xizmatlari bozorini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirishga bag‘ishlangan mavzuda tadqiqot olib borishga asos bo‘ldi.

Dissertatsiya tadqiqotining dissertatsiya bajarilgan oliy ta’lim muassasasining ilmiy-tadqiqot ishlari rejalari bilan bog‘liqligi. Mazkur dissertatsiya ishi Toshkent davlat agrar universiteti ilmiy-tadqiqot ishlari rejasiga muvofiq bajarilgan.

Ўзбекистонда туризмни ривожлантиришнинг минтақавий хусусиятлари (Самарқанд вилояти мисолида). География фан. номзоди дис. афтореферати. -Т.: ЎЗМУ, 2003. -25 б.; Ибадуллаев Н.Э. Туристик ресурслардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш имкониятлари (Самарқанд вилояти мисолида). Иқтисод фанлари номзоди диссертация афтореферати. Самарқанд, СамИСИ, 2010. -24 б.; Файзиева Ш.Р. Ўзбекистонда туризм ривожланишининг иқтисодий механизмини такомиллаштириш. Номзодлик диссертацияси. -Т.: ЎЗМУ, 2006.; Boltabayev M.P, Tuxliyev I.S. Turizm: nazariya va amaliyot. –Т.: “Fan va texnologiya”, 2018, -400 б.; Сафаров Б.Ш. Миллий туризм хизматлар бозорини инновацион ривожлантиришнинг методологик асослари // Монография. –Т.: “Фан ва технология” нашриёти, 2016. 184 б.; Хамидов О.Х. Ўзбекистонда экологик туризмни ривожлантиришни бошқариш механизмини такомиллаштириш. Докторлик диссертацияси. -Т.: ТшДПУ, 2017.; Eshtayev A.A. Globalashuv sharoitida turizm industriyasini boshqarishning marketing strategiyasi (O‘zbekiston Respublikasi turizm tarmog‘i misolida). Doktorlik dissertatsiyasi. -Samarqand, SamISI, 2019.; Navruz-zoda B. va boshqalar. Turistik hudud raqobatbardoshligi. Monografiya. -T. 2017. –156 б.; Doschanov T., Ro‘zmetov B. Turizmni rivojlantirishda muzeylar faoliyatiga raqamli texnologiyalarni qo‘llash masalalari. -Samarqand, SamISI, 2021.; Aliyeva M.T. Iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida turizm xizmatlari sohasini boshqarishning iqtisodiy jihatlarini (O‘zbekiston Respublikasi misolida): i.f.d. ilmiy darajasini olish uchun dissertatsiya. –S.: 2020. -275 б.; Norchayev A.N. Zamonaviy turizm infratuzilmasining shakllanish va rivojlanish tendensiyalari. DSc. dissertatsiya avtoreferati. –Toshkent, 2021.; Yakubjonova Sh.T. Agroturizmning tabiiy geografik jihatlarini (O‘zbekiston misolida). Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) diss. avtoreferati. Toshkent. ToshDPU, 2018. -39 б.; Abduxamidov S.A. Mintaqaviy turizmning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) diss. avtoreferati. Samarqand. SamISI, 2021. -62 б.

Tadqiqotning maqsadi, qishloq hududlarida vinoturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari:

“Vinoturizm” tushunchasining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati va uni rivojlanishini nazariy jihatdan asoslash;

qishloq hududlarini barqaror rivojlantirishda vinoturizmning o'ziga xos xususiyatlarining va ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatini asoslash;

vinoturizmni rivojlantirishda xorijiy tajribalarni o'rganish va ularning ilg'or tajribalarini mamlakatimizda foydalanish imkoniyatlarini asoslash;

Respublikaning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni hozirgi holatini tahlil qilish;

Respublikada vinoturizmni rivojlantirishning mavjud imkoniyatlari va muammolarining hozirgi holatini tahlil qilish;

Respublikada vinoturizmni rivojlantirishda “vino yo'li” mexanizmini ishlab chiqish;

qishloq hududlarida vinoturizmni rivojlantirishda “Vinariyaga ekskursiya” prinsipini ishlab chiqish;

Respublikada vinoturizmni rivojlantirish usullarini ekonometrik modellashtirish asosida takomillashtirish va empirik tahlilini o'tkazish.

Tadqiqotning obyekti sifatida Respublikaning vinochilik firmalar, fermer xo'jaliklari va turistik resurslar olingan.

Tadqiqotning predmetini qishloq hududlarida vinoturizm xizmatlari bozorini barqaror rivojlantirish tashkiliy-iqtisodiy jarayonlarda yuzaga keladigan iqtisodiy munosabatlar majmui tashkil qiladi.

Tadqiqotning usullari. Tadqiqot jarayonida monografik kuzatuv, iqtisodiy va qiyosiy tahlil, statistik guruhlash, SWOT tahlil va ekonometrik modellashtirish kabi usullardan foydalanilgan.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat.

«vino turizmi» tushunchasining iqtisodiy mazmuni oddiy sayohat emas, balki tajribalarni birlashtiruvchi, (gastronomik, etnografik, agro turizm, ommaviy tadbir

turlari bilan bog‘liq bo‘lgan) ekologik hududlarning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy munosabatlarini rivojlantirish samaradorligini oshirish jarayonini ifodalaydigan faoliyat nuqtai nazaridan takomillashtirilgan;

Toshkent viloyatida vinoturizmni rivojlantirish bo‘yicha, jumladan fermerlarning yillik daromadini vinoturizmga ko‘ra oshirish, sayyohlik agentliklari va fermerlar aloqalarini chuqur integratsiyalash, vinoturizm mavsumiga mos agrar tadbirlarni tashkil etish asoslangan hamda fermer vinoturizm samaradorligiga ta’sir etuvchi omillarni “Logistic regression model” ga ko‘ra aniqlash takomillashtirilgan;

qishloq hududlarida yetishtirilgan ekologik toza mahsulotlardan tayyorlanadigan mahsulotlardan taomlar tayyorlashda vinoturistlar bevosita ishtiroki bo‘yicha “Vinariyaga ekskursiya” jahon amaliyoti, qishloq tarixiy landshaftlari va milliy bayramlarga ko‘ra takomillashtirilgan;

mintaqa turistik resurslaridan samarali foydalanish va vinoturizmni jadal rivojlantirish bo‘yicha “Toshkentga sayohat” turistik marshurit (etnografik turizm, eko-agroturizm, madaniy turizm, gastronomik turizm va vinoturizm) tashkil qilish va ushbu marshuritga innovatsion texnologiyalarni joriy qilgan vinochilik firmalari va ko‘p tarmoqli ilg‘or fermer xo‘jaliklarini kiritishning maqsadga muvofiqligi asoslangan.

Tadqiqotning amaliy natijalari quyidagilardan iborat:

Toshkent viloyatida fermer xo‘jaliklarining vinoturizm faoliyati samaradorligini oshirishga ta’sir etuvchi omillari “Logistic regression model” funksiyasidan foydalanilgan holda aniqlash metodikasini amaliyotga joriy etish bo‘yicha tavsiyalar asoslangan;

qishloq joylardagi turistik imkoniyatlardan vinoturizmni barqaror rivojlantirishda foydalanish tartibi, uning ijobiy va salbiy jihatlari hamda umumiy turizmga nisbatan o‘ziga xos xususiyatlari, uning qishloq hududlarining ijtimoiy-iqtisodiy hayotidagi o‘rni ochib berilgan;

qishloq hududlarida vinoturizmni rivojlantirish va uning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirishga qaratilgan alohida tashkiliy va iqtisodiy mexanizmlarni ajratgan holda har bir yo‘nalish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Tadqiqot natijalarining ishonchliligi. Dissertatsiya tadqiqotida foydalanilgan ma'lumotlar rasmiy manbaalardan, jumladan O'zbekiston Respublikasi Milliy Statistika Qo'mitasi, O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi va O'zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligi huzuridagi Turizm qo'mitasi hamda Toshkent viloyatining ma'lumotlaridan olingani, qo'llanilgan metodologik yondoshuvlarning maqsadga muvofiqligi, taklif va tavsiyalarning sinovdan o'tkazilgani va vakolatli davlat tashkilotlari tomonidan qabul qilingani bilan izohlanadi.

Tadqiqot natijalarining ilmiy va amaliy ahamiyati. Tadqiqot natijalarining ilmiy ahamiyati dissertatsiyada ishlab chiqilgan nazariy va metodologik - uslubiy asoslar, qishloq hududlarida vino turizmni samarali rivojlantirishga, turizm industriasini modernizatsiya qilish va sayyohlar tashrifini oshirish strategiyalarini shakllantirishning ilmiy-nazariy asoslarini boyitishda foydalanish mumkinligi bilan izohlanadi.

Tadqiqot natijalarining amaliy ahamiyati shundaki, ishlab chiqilgan takliflar va amaliy tavsiyalardan O'zbekiston Respublikasida qishloq hududlarida turizm xizmatlar bozorini rivojlantirish, vino turizmni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirishga, hududdagi turistik obyektlar va ushbu yo'nalishda faoliyat ko'rsatayotgan subyektlar faoliyatini samaradorligini oshirishga doir tadbirlarni ishlab chiqishda, shuningdek, uzumchilik va vinochilik sohasini yanada rivojlantirishning maqsadli ko'rsatkichlariga erishish yuzasidan chora-tadbirlarni ishlab chiqishda hamda Toshkent viloyatida vinoturizmni rivojlantirish, uzumchilik rivojlangan qishloq hududlaridagi fermer va oilaviy xo'jalikda "vinariyalar", "vino yo'llari" tashkil etish bilan izohlanadi.

Tadqiqot natijalarining joriy qilinishi. Qishloq hududlarida vinoturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqish asosida:

qishloq hududlarida vino turizm bu oddiy sayohat emas, balki tajribalarni birlashtiruvchi, (gastronomik, etnografik, agro turizm, ommaviy tadbir turlari bilan bog'liq bo'lgan) ekologik hududlarning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy

munosabatlarini rivojlantirish samaradorligini oshirish jarayonini joriy etishga ko'ra tashrif buyuruvchilarni ekologik sayohat turlariga maqsadli marshurtlar bo'yicha keng jalb qilishni tizimli tashkil qilish va vinotur, erkin yoki imtiyozli gidlarni joriy qilish kabilarning iqtisodiy jihatdan maqsadga muvofiqligi bo'yicha tavsiyalar "Turizmni rivojlantirishda agrar tadbirlarni tashkil etish"ni ishlab chiqishda foydalanilgan (O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligining 2025-yil 30-iyundagi 06/26-4-06/970-sonli va Parkent tumani Qishloq xo'jaligi bo'limining 2025-yil 25-iyundagi № 01/151-sonli ma'lumotnomasi). Mazkur tavsiyaning amaliyotga joriy qilinishi maqsadli ekomarshuratlarni tashkil qilishga ko'ra vinoturistlar sonining ko'payishi va xizmat ko'rastish sifatini oshirishga xizmat qilgan;

Toshkent viloyatida vinoturizmni rivojlantirish bo'yicha, jumladan fermerlarning yillik daromadini vinoturizmga ko'ra oshirish, sayyohlik agentliklari va fermerlar aloqalarini chuqur integratsiyalash, vinoturizm mavsumiga mos agrar tadbirlarni tashkil etish asoslangan hamda fermer vinoturizm samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarni ("Logistic regression model") ko'ra aniqlash kabi takliflar "Toshkent viloyatining turizm salohiyatidan samarali foydalanish va uni rivojlantirish bo'yicha chora tadbirlari"ni ishlab chiqishda foydalanilgan (O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligining 2025-yil 30-iyundagi 06/26-4-06/970-sonli va Parkent tumani Qishloq xo'jaligi bo'limining 2025-yil 25-iyundagi № 01/151-sonli ma'lumotnomasi). Mazkur taklifning amaliyotga joriy qilinishi natijasida vinoturistlar sonining ko'payishi bilan bog'liq ichki imkoniyatlar aniqlangan va ulardan foydalanish bo'yicha ilmiy asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilishda asos bo'lib xizmat qilgan;

qishloq hududlarida yetishtirilgan ekologik toza mahsulotlardan tayyorlanadigan mahsulotlardan taomlar tayyorlashda vinoturistlar bevosita ishtiroki bo'yicha "Vinariyaga ekskursiya" jahon amaliyoti, qishloq tarixiy landshaftlari va milliy bayramlarga ko'ra takomillashtirish bo'yicha taklif "Toshkent viloyatining turizm salohiyatidan samarali foydalanish va uni rivojlantirish bo'yicha chora tadbirlari"ni ishlab chiqishda foydalanilgan

(O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligining 2025 yil 30 iyundagi 06/26-4-06/970-sonli va Parkent tumani Qishloq xo'jaligi bo'limining 2025-yil 25-iyundagi № 01/151-sonli ma'lumotnomasi). Mazkur taklifning joriy etilishi qishloq hududlariga vinoturistlar tashrifining ko'payishi, vinoturistlarning qo'shimcha talabini qondirish, tarixiy landshaftlar va milliy bayramlar mohiyatini targ'ib qilish, vinoturizm samaradorligini oshirish va fermer xo'jaliklarining qo'shimcha daromadga ega bo'lishini ta'minlashga xizmat qilgan;

mintaqa turistik resurslaridan samarali foydalanish va vinoturizmni jadal rivojlantirish bo'yicha "Toshkentga sayohat" turistik marshuriti (etnografik turizm, ekoturizm, gastronomik turizm va vinoturizm) va ushbu marshurutga innovatsion texnologiyalarni joriy qilgan ko'p tarmoqli ilg'or fermer xo'jaliklarini kiritish bo'yicha taklif Toshkent viloyati "Parkent tumanining turizm va qishloq xo'jaligi salohiyatidan samarali foydalanish va uni rivojlantirish bo'yicha chora tadbirlari"ni ishlab chiqishda foydalanilgan (O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligining 2025-yil 30-iyundagi 06/26-4-06/970-sonli va Parkent tumani Qishloq xo'jaligi bo'limining 2025-yil 25-iyundagi № 01/151-sonli ma'lumotnomasi). Mazkur taklifning amaliyotga joriy qilinishi mintaqa fermer xo'jaliklari faoliyatini vinoturizm orqali diversifikatsiyalash va vinoturizmni rivojlantirishga, qishloqlarda yangi ish o'rinlarini yaratish va vinoturistlar sonini ko'paytirishga, vinoturizm faoliyati bilan bog'liq qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish imkoniyatlaridan to'la foydalanishga xizmat qilgan.

Tadqiqot natijalarining aprobatsiyasi. Tadqiqot natijalari 4 ta, jumladan 2 ta xalqaro va 2 ta respublika ilmiy-amaliy anjumanlarida muhokama qilingan.

Tadqiqot natijalarining e'lon qilinishi. Dissertatsiya mavzusi bo'yicha jami 8 ta ilmiy ishlar chop etilgan, shu jumladan, O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan ilmiy nashrlarda 4 ta maqola, shulardan, 2 tasi respublika va 2 tasi xorijiy jurnallarda nashr qilingan.

Dissertatsiyaning tuzilishi va hajmi. Dissertatsiya tarkibi kirish, uchta bob, xulosa va foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatidan iborat. Dissertatsiyaning hajmi 146 betni tashkil etadi.